

La competitivitat de l'economia europea

Factors de competitivitat i polítiques a
favor de l'empresa

Àlex Ruiz Posino
Andreas Kyriacou

PID_00201385

Els textos i imatges publicats en aquesta obra estan subjectes –llevat que s'indiqui el contrari– a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada (BY-NC-ND) v.3.0 Espanya de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los i transmetre'ls públicament sempre que en citeu l'autor i la font (FUOC. Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya), no en feu un ús comercial i no en feu obra derivada. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>

Índex

Introducció	5
Objectius	6
1. Factors de competitivitat i la resposta de la UE	7
1.1. Factors determinants per a la competitivitat de l'economia de la UE	7
1.2. La resposta de la UE als nous reptes	9
1.2.1. Accions comunitàries destinades a les petites i mitjanes empreses	9
1.2.2. Accions comunitàries destinades als sectors més intensius en tecnologia	10
2. El mercat únic i l'especialització sectorial per estats	12
3. La estratègia econòmica de la Unió Europea de mig termini.	15
3.1. L'agenda de Lisboa	15
3.2. La Unió Europea i els Estats Units cara a cara: productivitat, innovació i reformes estructurals	16
3.3. L'estratègia de creixement Europa 2020	17
Resum	22
Activitats	23
Exercicis d'autoavaluació	23
Solucionari	25
Bibliografia	26

Introducció

La realització del mercat únic i la creació de l'euro, juntament amb l'inexorable procés de globalització ha convertit la competitivitat en una prioritat per a tots els estats membres de la UE. En aquest mòdul examinarem la competitivitat de l'economia europea en un món cada vegada més interdependent.

Per això, començarem presentant els factors que determinen la competitivitat de l'economia de la UE; factors com l'absència de barreres en el funcionament del mercat, l'accessibilitat de les empreses al mercat financer, la infraestructura física, la tecnologia o els recursos humans. Una vegada repassats aquests factors presentarem la resposta de la UE als nous reptes incloent les accions comunitàries destinades a les petites i mitjanes empreses i les accions comunitàries destinades als sectors més intensius en tecnologia.

Seguidament, analitzarem el procés de reestructuració dels sectors productius de l'economia de la UE a causa de la liberalització del comerç de béns i serveis, fruit de la realització del mercat únic. La nostra anàlisi se centra en l'evolució en el comerç interindustrial i intraindustrial en la UE i l'especialització de les diferents economies dels estats membres en diferents segments de qualitat/preu.

Finalment, tancarem el mòdul amb una revisió del pla comunitari per a impulsar la competitivitat europea (conegut en la primera versió com a *Agenda de Lisboa* i en la segona, com a *Estratègia Europea 2020*).

Objectius

Els objectius d'aquest mòdul són els següents:

- 1.** Destacar i distingir els factors més importants que determinen la competitivitat de la UE.
- 2.** Identificar la resposta general de la UE a la creixent globalització que porta com a resultat la intensificació de la competència.
- 3.** Presentar la resposta específica de la UE a la competència més gran en el camp de les petites i mitjanes empreses.
- 4.** Conèixer la resposta específica de la UE a la competència més gran en els sectors més intensius en tecnologia.
- 5.** Identificar els diferents sectors industrials de la UE i la seva importància en termes d'alguns indicadors econòmics com la producció, el nombre de treballadors i les exportacions extracomunitàries.
- 6.** Analitzar mitjançant el fluxos de comerç intraindustrial i interindustrials, els efectes de la realització del mercat únic sobre el procés dels sectors productius de la UE.
- 7.** Estudiar com la Unió Europea està tractant d'acostar-se a les economies mundials més dinàmiques mitjançant les anomenades *Agenda de Lisboa* i *estratègia Europea 2020*.

1. Factors de competitivitat i la resposta de la UE

En els darrers anys, l'economia de la UE s'ha vist molt afectada per tres processos simultanis que han tingut com a conseqüència un augment important de la competència en els mercats domèstics: la realització del mercat únic, la creació de l'euro i la liberalització de les economies a escala mundial. De fet, amb el creixent procés de la globalització i la intensificació de la competència, la competitivitat s'ha convertit en una preocupació central per als governs i les indústries de tots els estats.

La **competitivitat** es pot definir com la capacitat de les empreses, indústries o regions econòmiques exposades a la competència internacional per a obtenir, amb els factors de producció existents, un creixement econòmic durador.

La millora de la competitivitat de l'economia europea és una de les prioritats principals de les polítiques i accions comunitàries. Per a entendre més bé la resposta de la UE en la competència creixent en el món, primer s'han d'examinar els factors de l'economia que determinen la competitivitat.

Vegeu també

Consulteu en els continguts complementaris l'apartat sobre l'estructura sectorial de la Unió Europea.

1.1. Factors determinants per a la competitivitat de l'economia de la UE

Són molts els factors que influeixen en la competitivitat de l'economia de la UE. Entre aquests destaquen l'absència de barreres en el funcionament del mercat, l'accessibilitat de les empreses al mercat financer, la infraestructura física, la tecnologia o els recursos humans. El grau de desenvolupament d'aquests factors és determinant per a la competitivitat d'una economia i per a entendre per què les indústries es concentren en determinades regions.

L'absència de barreres en el funcionament del mercat permet d'assolir beneficis relacionats amb la millor assignació dels recursos i, en particular, beneficis d'especialització i innovació. En aquest sentit, la **culminació del mercat únic**, amb l'eliminació de gran part de les barreres que limiten la competència i els avenços en la normalització i harmonització de normes en l'àmbit de la UE, ha permès a un bon nombre d'empreses europees de desenvolupar economies d'escala i millorar la seva posició competitiva.

Nota

Recordeu que parlem d'economies d'escala quan els costos mitjans de producció decreixen a mesura que augmenta la quantitat produïda.

Així mateix, la **llibertat dels moviments de capital** i la **creació de la Unió Monetària i l'euro** han contribuït al desenvolupament dels mercats financers, tot i que el marge d'intermediació financera és encara més elevat a la UE que als Estats Units i al Japó, i que la Unió Europea s'ha mostrat menys eficaç a l'hora de mobilitzar capital per a finançar el desenvolupament de les petites i mitjanes empreses o d'empreses innovadores en matèria tecnològica.

El desenvolupament de les **xarxes de transport, de telecomunicacions i d'energia** també és essencial per a millorar la competitivitat de la indústria i per a facilitar els intercanvis comercials. La importància d'aquestes infraestructures físiques ha augmentat en els darrers anys amb els mètodes nous de producció, que posen l'accent en la flexibilitat i en l'escurçament dels cicles de producció.

El progrés tècnic és una de les fonts principals per al creixement de la productivitat i el manteniment de la competitivitat a llarg termini. Està en gran mesura determinat per les **despeses en formació i en recerca i desenvolupament (R+D)**.

El pes de les despeses d'R+D en el PIB és inferior en percentatge a la UE (1,9% el 2011) que als Estats Units (2,8%) i al Japó (3,4%), tot i que en alguns sectors, com el farmacèutic o l'aeroespacial, l'esforç d'inversió en R+D és superior a la UE. En canvi, l'esforç de la UE és sensiblement inferior al dels Estats Units o el Japó en els sectors de la informàtica, l'equipament d'oficina o el material elèctric industrial. La comparació del volum de demanda de patents per sector industrial confirma també la dominació relativa dels Estats Units i del Japó en un gran nombre de sectors d'alta tecnologia, com l'electrònica o la fabricació d'instruments. La distribució de la despesa a la UE és bastant desigual. Els països nord-europeus inverteixen més en aquest camp que els països del sud.

Recerca i desenvolupament a la UE

A més a més, la distribució de la despesa dins els estats és també molt desigual: gairebé la meitat de la recerca de la UE es fa en dotze "illes d'innovació", en l'anomenat *Arxipèlag Europa*, que va des de Londres fins a Milà, i que engloba Amsterdam/Rotterdam, l'Illa de França, el Ruhr, Frankfurt, Stuttgart, Munic, Lió/Grenoble i Torí.

Per a més informació sobre l'R+D en la UE vegeu la web sobre la recerca i desenvolupament a la UE.

A conseqüència de la velocitat dels canvis que es produeixen en l'aplicació de noves tecnologies i tècniques de gestió, cada vegada és més important també el **nivell de qualificació, flexibilitat i polivalència dels treballadors**. Aquest nivell es veu reflectit en la mobilitat laboral, que a la UE és extremadament baixa, en gran part a causa de barreres idiomàtiques i de formació.

1.2. La resposta de la UE als nous reptes

La resposta de la UE als nous reptes depèn molt de les característiques de cada sector.

En sectors com el tèxtil, el de semiconductors o el de material elèctric es produeix una dispersió de la producció, tant geogràfica com entre empreses, mitjançant xarxes d'aliances i col·laboracions globals. En els sectors d'alta tecnologia, com l'aeroespacial o el de telecomunicacions, les aliances es constitueixen sobretot en R+D a fi de compartir els costos elevats de les inversions. En els sectors de productes de consum, com el de productes alimentaris, les aliances es produeixen sobretot al voltant de la producció i la comercialització, amb xarxes de distribució compartides per a reduir els costos i en alguns casos també per a tenir accés a les xarxes de distribució d'altres mercats.

L'exigència de flexibilitat també ha impulsat la subcontractació i la deslocalització de les activitats que estaven abans incloses dins les grans empreses, sobretot d'activitats com el desenvolupament de productes nous o la fabricació de components o, fins i tot, la prestació de serveis, sobretot logístics.

Per exemple, els principals fabricants d'automòbils han deixat de fabricar molts components per a augmentar la flexibilitat dels aprovisionaments i disminuir els costos. Es pot observar una tendència semblant dins la indústria tèxtil i del vestit, l'alimentària i la química.

1.2.1. Accions comunitàries destinades a les petites i mitjanes empreses

Les petites i mitjanes empreses (empreses amb menys de 500 treballadors), pimes, són un element molt important de l'economia de la UE. El 2010 un 99,8% de les empreses europees eren pimes, percentatge que representa aproximadament 21 milions d'empreses. Les pimes representaven un 66,9% de l'ocupació i un 58,4% del valor afegit brut europeus. Són especialment importants en el comerç i en els serveis en general, i menys en la indústria.

Els principals problemes de les petites i mitjanes empreses solen ser la falta de capital inicial i de treballadors convenientment qualificats (sobretot de directius), fer front a l'entorn legal i administratiu, i obtenir accés a informació sobre les oportunitats tecnològiques noves i els possibles proveïdors o clients nous.

Cooperació entre empreses

La forma de cooperació entre empreses depèn de les característiques de cada sector i pot representar la dispersió de la producció, aliances en R+D o en la producció i comercialització.

Vegeu també

Vegeu l'apartat 2.5 del mòdul "El nucli del procés d'integració I. El mercat únic europeu" del material docent i la web sobre la política de suport a la competitivitat industrial.

Vegeu també

Vegeu en els continguts complementaris l'apartat sobre la política de suport a les petites i mitjanes empreses.

La culminació del mercat únic ha afectat les petites i mitjanes empreses en dos sentits. D'una banda, l'eliminació dels obstacles tècnics, físics i fiscals en els intercanvis intracomunitaris ha beneficiat especialment les petites i mitjanes empreses que comercien amb altres estats membres, atès que el cost de les formalitats burocràtiques per a aquest comerç abans del mercat únic era proporcionalment molt més elevat per a les petites i mitjanes empreses que per a les grans empreses. D'altra banda, però, les petites i mitjanes empreses tenen menys possibilitats de beneficiar-se dels efectes dinàmics associats a la creació del mercat únic: l'explotació d'economies d'escala se sol produir en els sectors dominats per les grans empreses, i l'augment de la competència posa en perill la continuïtat de les empreses més vulnerables, que solen ser les més petites i tradicionalment centrades en el mercat domèstic.

1.2.2. Accions comunitàries destinades als sectors més intensius en tecnologia

A mitjan anys setanta, la pèrdua de competitivitat de la indústria europea davant els Estats Units i el Japó va impulsar el desenvolupament d'una política d'R+D comunitària.

Els objectius principals de la política comunitària d'R+D són els següents:

- Enfortir la base científica i tecnològica de les indústries europees per a fer-les més competitives.
- Racionalitzar els esforços de recerca dels estats membres per a evitar duplicacions innecessàries i aprofitar millor el potencial que hi ha a la UE.

A mitjan anys vuitanta es van posar en marxa programes comunitaris específics com l'ESPRIT (Programa estratègic europeu per a la recerca i el desenvolupament de les tecnologies de la informació), el RACE (Recerca i desenvolupament en tecnologies avançades de comunicació per a Europa) o el BRITE (Recerca bàsica en tecnologies industrials per a Europa). La política d'R+D no es va incloure en el Tractat de la UE fins a l'Acta Única Europea del 1987. A partir d'aleshores, tots els programes d'R+D s'enquadren dins un programa marc plurianual comunitari.

Malgrat la modèstia relativa dels recursos (al voltant del 5,2% de les despeses comunitàries el 2011), aquesta política té un impacte significatiu sobre les activitats de recerca fetes als estats membres, sobretot en l'àmbit de la creació de xarxes de col·laboració transeuropees, i fomenta la formació i la mobilitat dels investigadors, i també la innovació i la difusió dels resultats de la recerca i el desenvolupament de la societat de la informació.

Vegeu també

Vegeu l'apartat sobre el setè programa marc de la UE en els continguts complementaris.

2. El mercat únic i l'especialització sectorial per estats

La liberalització del comerç de béns i serveis mitjançant l'eliminació de les barreres no aranzelàries i de les formalitats duaneres, i també la liberalització de les pràctiques de contractació pública i el reconeixement mutu dels estàndards tecnològics, ha comportat un procés de reestructuració dels sectors productius de l'economia de la UE. Els indicadors més utilitzats per a analitzar els canvis en l'especialització productiva es basen en els fluxos de comerç.

Segons l'**anàlisi tradicional**, el mercat únic hauria de portar a una especialització més gran dels estats d'acord amb els seus avantatges comparatius. Els estats del sud de la UE, amb costos laborals relativament reduïts i amb un cost del capital relativament alt, s'haurien d'especialitzar en productes amb un contingut relativament elevat de mà d'obra menys qualificada i amb un baix contingut del factor capital. Els estats del nord, amb costos laborals relativament alts i un cost del capital relativament reduït, s'haurien d'especialitzar en productes amb un contingut relativament elevat en alta tecnologia, capital i mà d'obra qualificada.

Així, en els estats amb un cost elevat de la mà d'obra desapareixerien sectors com el tèxtil a llarg termini, mentre que en els estats amb mà d'obra menys especialitzada desapareixerien els sectors d'alta tecnologia, fet que implicaria un procés d'ajust molt costós i amb conseqüències redistributives importants entre els estats. A més a més, aquesta especialització faria augmentar les probabilitats que a la UE es produïssin *pertorbacions asimètriques*, la qual cosa en el context de la Unió Monetària, en què els estats no tenen l'instrument del tipus de canvi i la política fiscal està fortament limitada, podria comportar greus problemes.

L'anàlisi tradicional no té en compte, però, una sèrie de factors que són molt importants, com les economies d'escala, la competència imperfecta o la diferenciació de productes. La creació del mercat únic amb aquests factors no ha de portar necessàriament a una especialització de les economies en determinats sectors (especialització interindustrial), sinó que pot portar a una especialització de tipus intraindustrial, és a dir, a una especialització en diferents segments de qualitat/preu en una gran varietat de sectors.

En aquest segon cas, el procés d'ajust implícit en el mercat únic es produiria entre les empreses d'un mateix sector i no entre sectors, procés que seria molt menys costós. El resultat d'aquesta especialització seria una elevada diversifi-

Vegeu també

Recordeu el que ja s'ha indicat en el mòdul "El nucli del procés d'integració II. La Unió Econòmica i Monetària".

Nota

Diem que una pertorbació econòmica és asimètrica quan no afecta per igual tots els sectors productius.

cació de les economies dels estats membres i un grau elevat de similitud de les estructures productives dels estats, de manera que disminuiria la probabilitat de perturbacions asimètriques.

L'especialització sectorial per estats s'hauria de veure reflectida en un augment del **comerç interindustrial**, és a dir, del comerç entre diferents indústries (per exemple, un estat exporta automòbils i un altre tèxtils). En canvi, la diversificació de les economies s'hauria de traduir en un augment del **comerç intraindustrial**, això és, del comerç entre les mateixes línies de productes (per exemple, intercanvi d'un model de cotxe per un altre o d'una marca d'ordinador per una altra).

Les dades disponibles (vegeu la taula adjunta) apunta al fet que en la majoria d'estats (en aquest cas de la UE de quinze estats, és a dir, sense els països de l'ampliació), el comerç intraindustrial és el més important. Per exemple, se situa a la zona del 60%, o superior, del comerç total en països com ara Bèlgica, Alemanya, Espanya, França, el Regne Unit i els Països Baixos. En conseqüència, el comerç interindustrial representarà el 40% (o menys) del comerç total en aquests països. Aquestes dades són un reflex de la diversificació de les estructures productives dels estats de la UE. Pel que fa a la tendència recent, s'observa que des de l'any 2000 aquesta ha estat creixent, de manera que la importància del comerç intraindustrial augmenta. Quan considerem altres períodes, contrastem que aquesta trajectòria, de pes creixent del comerç intraindustrial, es dona des del principi de la dècada dels anys noranta, quan el projecte de mercat interior europeu s'implanta totalment.

Importància del comerç intraindustrial dels països UE-15 dins el seu comerç mutu

% de comerç intraindustrial comunitari	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Àustria	55,1	54,6	56,2	56,7	60,6	59,7	59,3	58,1
Bèlgica	63,1	62,9	64,8	65,3	65,6	65,3	65,1	65,5
Alemanya	63,8	64,6	65,7	66,2	65,6	64,7	65,1	64,9
Dinamarca	48,0	47,8	49,9	50,1	49,3	49,5	48,6	48,2
Espanya	56,8	58,4	58,6	58,6	59,2	59,3	58,4	59,4
Finlàndia	29,1	31,3	30,1	30,3	29,9	30,6	31,0	32,6
França	69,8	70,6	68,9	69,1	68,6	66,4	66,7	66,9
Regne Unit	60,8	56,7	55,1	57,3	58,5	57,0	54,0	58,8
Grècia	15,2	15,5	16,2	17,2	18,3	19,4	19,3	19,5
Irlanda	39,0	42,9	41,1	33,1	31,9	34,7	34,1	32,6
Itàlia	50,2	50,3	50,2	50,7	50,3	50,4	51,3	51,4
Luxemburg	33,3	37,9	37,9	37,0	32,6	29,9	33,9	32,9

Font: base de dades Eurostat.

% de comerç intra-comunitari	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Països Baixos	58,9	57,0	60,5	60,4	58,5	54,4	55,6	58,7
Portugal	40,0	41,7	42,6	42,7	43,5	44,0	44,9	44,6
Suècia	48,6	49,1	50,1	50,7	51,3	51,3	52,9	54,3

Font: base de dades Eurostat.

Per tant, no sembla que s'estigui produint una especialització sectorial dels estats a conseqüència del mercat únic. Al contrari, la gran disminució de la participació del comerç interindustrial en el total del comerç d'estats com Portugal o Espanya podria reflectir un apropament de la seva estructura productiva a la de la mitjana europea.

Vegeu també

Vegeu l'anàlisi de l'especialització productiva en els continguts complementaris.

3. La estratègia econòmica de la Unió Europea de mig termini

3.1. L'agenda de Lisboa

El Consell Europeu reunit a Lisboa el març del 2000 va establir com a objectiu a deu anys vista que la UE assolís una posició de lideratge econòmic en matèria de dinamisme i competitivitat mitjançant una estratègia basada en tres eixos d'acció. En primer lloc, accelerar la transició cap a una economia basada en el coneixement gràcies a la promoció de la recerca i el desenvolupament (R+D) i de la societat de la informació, l'avenç de les reformes estructurals i la finalització del mercat interior europeu.

Un segon eix fixava com a objectiu la modernització del model social europeu. Finalment, el tercer objectiu implicava el manteniment d'unes polítiques macroeconòmiques apropiades i orientades a l'estabilitat. En termes macroeconòmics, els resultats d'aquestes reformes serien una millora en la capacitat de creixement sostenible no inflacionista, amb menor nivell d'atur i finances públiques sanejades.

Per tal d'avançar en aquests tres fronts, la UE ha establert en diferents reunions del Consell Europeu (Lisboa, 2000; Estocolm, 2001; Göteborg, 2002; Barcelona, 2002; Brussel·les, 2003, etc.) una sèrie d'objectius quantificats o amb límit temporal i altres menys específics. Per la seva importància, cal destacar els següents: assolir una taxa d'ocupació del 70% el 2010, situar la despesa en R+D en el 3% del producte interior brut (PIB) en aquest mateix any, completar un mercat únic aeri el 2004 o generar el 22% del consum elèctric mitjançant energies renovables el 2010. El seguiment d'aquests objectius quantitatius ha exigít la compilació d'una sèrie d'indicadors estructurals en cinc àmbits: ocupació, innovació i recerca, reforma econòmica, cohesió social i medi ambient.

Així mateix, els negatius resultats en matèria de creixement econòmic el 2001 i el 2002 a la Unió Europea han dut a l'adopció d'un paquet de mesures complementari de l'agenda de Lisboa, conegut com Acció Europea per al Creixement i que va ser aprovat el desembre del 2003. Aquesta bateria d'actuacions té la doble finalitat de millorar l'activitat econòmica i crear ocupació i de reforçar les reformes estructurals en marxa. Per fer-ho, l'Acció preveu l'estímul de la inversió pública i privada en matèria d'R+D i de xarxes transeuropees de transport, energia i comunicacions. El total previst fins al 2010, que haurà de ser finançat públicament i privadament, és de 62.000 milions d'euros. El gros de l'Acció el forma un conjunt de projectes transeuropeus seleccionats principalment per la seva capacitat d'inici immediat i pel seu impacte transfronterer. La major part d'aquests projectes són corredors de transport. La UE ha identi-

Vegeu també

Consulteu en el material complementari l'apartat "El compliment de l'agenda de Lisboa" per fer una repàs a la situació dels diferents indicadors estructurals.

ficat 29 trams prioritaris, als quals es dedicaran 38.000 milions d'euros fins al 2010. Un segon grup de projectes el formen 17 enllaços de xarxes energètiques que puguen a 10.100 milions d'euros fins al 2010. Finalment, s'assignen 14.000 milions d'euros a 8 programes de comunicacions de banda ampla i d'R+D. A més d'aquests projectes de ràpida execució, l'Acció preveu l'establiment d'un conjunt de mesures administratives, normatives i financeres que facilitin el finançament públic i privat de les xarxes infraestructurals.

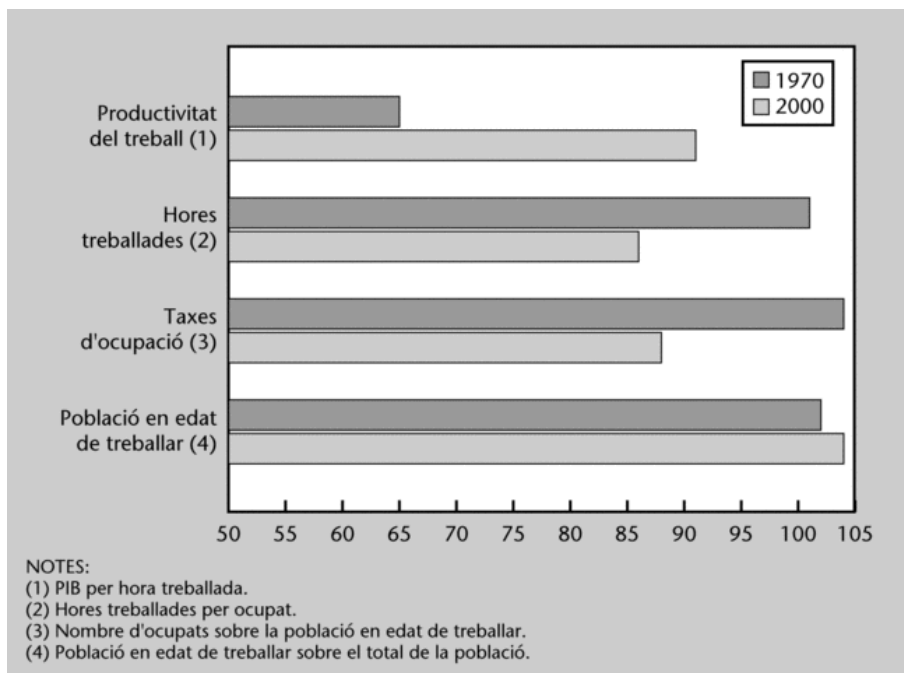
3.2. La Unió Europea i els Estats Units cara a cara: productivitat, innovació i reformes estructurals

Per què l'estratègia econòmica de Lisboa centra els seus esforços en matèria d'innovació, reformes estructurals i ocupació? L'agenda de Lisboa té com a repte fonamental millorar el dinamisme econòmic europeu i explicita que el seu objectiu és superar el 2010 el referent econòmic mundial, els Estats Units. Una forma útil d'establir la comparació internacional és centrar-se en la prosperitat relativa mesurada en termes de PIB per càpita. Així, el PIB per habitant es pot explicar com el resultat de quatre components: el PIB per hora treballada (productivitat aparent del treball); les hores treballades per persona ocupada; la ràtio de persones ocupades sobre la població de 15-64 anys (és a dir, la taxa d'ocupació), i, finalment, la proporció de persones entre 15 i 64 anys sobre la població total.

Quan es compara la composició del PIB per càpita dels Estats Units i de la UE el 1970 i el 2000 (vegeu el gràfic adjunt), es constata que, en aquest últim any, el menor PIB per habitant europeu era degut en un terç a la menor productivitat del treball, en un altre terç al menor nombre d'hores treballades i el terç restant a la menor taxa d'ocupació. El 1970, en canvi, tota la distància en PIB per càpita era deguda a les diferències en productivitat. En altres paraules, a la UE una menor part de la població treballa, es treballen menys hores i, a més a més, s'utilitza de forma menys eficient el factor treball.

Gràfic 1. Determinants del PIB per càpita de la UE en relació amb els Estats Units; Estats Units = 100; en paritat de poder de compra

Font: Comissió Europea.

Per tant, l'esforç de convergència dels nivells de prosperitat econòmica que busca l'agenda de Lisboa haurà de venir, primordialment, d'actuar en la millora, d'una banda, de les hores treballades i de l'ocupació i, de l'altra, de la productivitat. Sobre els dos primers factors s'intervé mitjançant les accions presentades a l'agenda de Lisboa sota els àmbits d'ocupació i cohesió social. Cal recordar que, segons l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE), als països europeus el menor nombre d'hores treballades s'explica principalment per l'extensió del treball a temps parcial, la qual cosa, al seu torn, segons els estudis, es relaciona amb les menors possibilitats d'ocupació a Europa que als Estats Units. Sobre els determinants de la productivitat, entre els quals destaquen la dotació de capital humà –també relacionada amb l'ocupació– i la creació de coneixement mitjançant la innovació tecnològica i la recerca, s'actua en els eixos de cohesió social i innovació i recerca. Finalment, té un efecte indirecte sobre les oportunitats d'ocupació i sobre la millora de la productivitat l'existència d'un mercat interior més eficient, és a dir, l'objectiu de les accions integrades sota la rúbrica de reformes econòmiques.

3.3. L'estratègia de creixement Europa 2020

Quan el període que abraçava l'Agenda de Lisboa s'acostava al final, va quedar de manifest que els objectius de l'estratègia no s'havien assolit. La UE no era l'economia més dinàmica del món i la distància amb els Estats Units es mantenia en una situació pràcticament igual a la d'una dècada abans.

Per què aquesta estratègia va fracassar? El quadre adjunt permet derivar-ne conclusions comparant un dels grans programes d'èxit de la integració europea, el del mercat interior, amb l'estratègia de Lisboa. Es poden derivar d'aquesta comparació tres grans conclusions pel que fa als motius dels resultats insuficients de l'estratègia de Lisboa:

1) Tot i que els objectius últims dels dos programes (mercat interior i Lisboa) eren similars i generals, els objectius intermedis que els concretaven eren clarament més específics i menys nombrosos en el cas del mercat interior. Així, l'estratègia de Lisboa cobria nombrosos fronts que afectaven la recerca, l'educació, la liberalització dels serveis, etc. En canvi, el mercat interior tenia com a objectiu reduir el cost de les transaccions transfrontereres.

2) Els mitjans i els instruments utilitzats també van ser molt diferents. En el cas del mercat interior es van aprovar un seguit de directives comunitàries que els estats havien de transposar obligadament. En canvi, l'Agenda de Lisboa es basava en la fixació d'un seguit d'instruments que permetien definir objectius quantificats i que, en cas de desviació, es confiava que la pressió indirecta del no-compliment faria que els estats reforcessin els seus esforços. A la pràctica, aquest mecanisme no va funcionar mai.

3) Finalment, cal tenir en compte que l'àmbit competencial també era diferent. Mentre que el mercat interior desenvolupava una competència de la UE que estava recollida en un instrument jurídic supranacional, l'Acta única europea, l'Agenda de Lisboa tractava de guiar un seguit d'actuacions que afectaven directament competències dels estats: mercat laboral, sistema educatiu, inversió pública, etc. Això feia que, a la pràctica, mentre que en el mercat interior es podia comptar amb la capacitat normativa i competencial, en l'estratègia de Lisboa es depenia de la voluntat política dels estats.

Història de dues estratègies: comparació del mercat únic i Lisboa

	Mercat únic	Lisboa
Objectiu final	Integració i creixement	Creixement, cohesió social, treball
Objectius intermedis	Reducció dels costos de les transaccions transfrontereres per a productes i serveis	Progressos en educació i innovació, augment de la despesa en R+D, liberalització de les indústries de serveis, augment de la participació de la població activa i les taxes d'ocupació, etc.
Mitjans	Eliminació dels controls fronterers Harmonització i aproximació de legislacions	Definició d'objectius comuns Informes d'acompliment i avaluació comparativa Supervisió conjunta
Instruments	Directives de la UE Aplicació per jurisprudència dels tribunals	Bàsicament nacionals (despesa, fiscalitat, reglaments)

La nova estratègia Europa 2020 només pal·lia en part aquestes mancances, tot i que certament canvia aspectes de procediment. D'entrada, i mantenint la idea general d'accelerar el creixement a mitjà termini de l'economia europea, centra els esforços en cinc objectius concrets que s'han d'assolir per al 2020:

- 1) Ocupació: que el 75% de les persones de 20 a 64 anys treballi.
- 2) Recerca i desenvolupament (R+D): que la inversió en R+D se situï en el 3% del PIB.
- 3) Canvi climàtic i energia: que les emissions de gasos amb efecte hivernacle disminueixin un 20% respecte dels nivells de 1990 (o un 30% si es donen condicions favorables); que la quota de les energies renovables representin un 20% del total d'energies; i que l'eficiència energètica sigui un 20% superior.
- 4) Educació: que la taxa d'abandonament escolar se situï per sota del 10% i que com a mínim un 40% de les persones de 30 a 34 anys d'edat hauran de completar estudis de nivell terciari.
- 5) Lluita contra la pobresa i l'exclusió social: reduir com a mínim en 20 milions el nombre de persones en situació (o risc) de pobresa i exclusió social.

Aquests objectius globals per a la UE, i aquesta és una altra diferència amb l'estratègia de Lisboa, s'adaptin als casos nacionals (vegeu taula adjunta).

Objectius d'Europa 2020¹

Objectius dels estats membres de la UE	Taxa d'ocupació (en %)	R+D (en % del PIB)	Objectius de reducció d'emissions de CO ₂ ²	Energies renovables	Eficiència energètica - reducció del consum d'energia (en Mtep)	Abandonament escolar (en %)	Ensenyament superior (en %)	Reducció de la població en risc de pobresa o exclusió social (en nombre de persones)
Objectiu principal de la UE	75%	3%	-20% (en comparació dels nivells de 1990)	20%	20% d'augment de l'eficiència energètica equivalent a 368 Mtep	10%	40%	20.000.000
Estimació UE ³	73,70-74%	2,65-2,72%	-20% (en comparació dels nivells de 1990)	20%	206,9 Mtep	10,30-10,50%	37,50-38,0%	No és possible calcular els resultats per les diferències entre les metodologies nacionals
AT	77-78%		-16%	34%	7,16	9,5%	38%	235.000
BE	73.2%		-15%	13%	9,80	9,5%	47%	380.000
BG	76%		-20%	16%	3,20	11%	36%	260.000
CY	75-77%		-5%	13%	0,46	10%	46%	27.000

(1) Tal como els van establir els estats membres en els programes nacionals de reforma l'abril de 2011.

(2) Els objectius nacionals en matèria de reducció d'emissions definits en la Decisió 2009/406/CE (o Decisió sobre el repartiment d'esforços) afecten les emissions no cobertes pel sistema d'intercanvi de drets d'emissió. Les emissions cobertes per aquest sistema es reduiran en un 21% en relació amb els nivells de 2005. La reducció de les emissions corresponents serà del 20% en comparació dels nivells de 1990.

(3) Suma dels objectius nacionals.

Objectius dels estats membres de la UE	Taxa d'ocupació (en %)	R+D (en % del PIB)	Objectius de reducció d'emissions de CO ₂ ²	Energies renovables	Eficiència energètica - reducció del consum d'energia (en Mtep)	Abandonament escolar (en %)	Ensenyament superior (en %)	Reducció de la població en risc de pobresa o exclusió social (en nombre de persones)
CZ	75%	1% (només sector públic)	9%	13%	n.d.	5,5%	32%	Mantenir el nombre de persones en risc de pobresa o exclusió social en el nivell de 2008 (15,3% de la població total) i esforços per a reduir-lo a 30.00 persones
DE	77%	3%	-14%	18%	38,30	<10%	42%	330.000 (desocupats de llarga durada)
DK	80%	3%	-20%	30%	0,83	<10%	Almenys el 40%	22.000 (llars amb baixa intensitat de treball)
EE	76%	3%	11%	25%	0,71	9,5%	40%	Reduir la taxa de població en risc de pobresa (després de les transferències socials al 15%) (des d'un 17,5% el 2010)
EL	70%	Pendent de revisió	-4%	18%	2,70	9,7%	32%	450.000
ES	74%	3%	-10%	20%	25,20	15%	44%	1.400.000-1.500.000
FI	78%	4%	-16%	38%	4,21	8%	42% (definició nacional restrictiva)	150.000

(1) Tal com els van establir els estats membres en els programes nacionals de reforma l'abril de 2011.

(2) Els objectius nacionals en matèria de reducció d'emissions definits en la Decisió 2009/406/CE (o Decisió sobre el repartiment d'esforços) afecten les emissions no cobertes pel sistema d'intercanvi de drets d'emissió. Les emissions cobertes per aquest sistema es reduiran en un 21% en relació amb els nivells de 2005. La reducció de les emissions corresponents serà del 20% en comparació dels nivells de 1990.

(3) Suma dels objectius nacionals.

A banda de canvis en els objectius, l'estratègia Europa 2020 introdueix novetats en el funcionament. Concretament, busca millorar la laxitud dels compromisos de l'estratègia anterior de Lisboa amb una doble combinació de més protagonisme polític al màxim nivell i una coordinació més estreta amb altres polítiques comunes de la UE.

Pel que fa al paper polític més important, l'estratègia Europa 2020 passa de ser una iniciativa que és objecte d'atenció al màxim òrgan polític de la UE, el Consell Europeu. Per acabar d'involucrar políticament els estats, l'estratègia s'incorpora als continguts que es debaten en el semestre europeu. Per tant, juntament amb els aspectes de política econòmica a curt termini (fonamentalment, pressupostaris i objectius de dèficit i deute públics), el semestre segueix les mesures dels estats destinades a potenciar el creixement a mitjà i llarg ter-

mini. Això permet que s'incorporin a l'estratègia els instruments que el pacte d'estabilitat estableix: recomanacions, advertències i, en cas d'incompliment greu dels compromisos, sancions.

Finalment, l'estratègia Europa 2020 es coordina de manera més estreta amb polítiques comunitàries com la política de cohesió, la de la competència, etc.

Resum

La culminació del mercat únic i la creació de la Unió Monetària i l'euro, juntament amb les accions comunitàries dirigides a millorar les infraestructures, la tecnologia disponible, els recursos humans i l'accés de les empreses als mercats financers, i també a crear les reglamentacions necessàries per al bon funcionament del mercat únic, contribueixen en gran mesura a la millora de la competitivitat de l'economia de la UE, una preocupació central per als governs i les indústries de tots els estats en el context de la mundialització creixent de les economies i de la intensificació de la competència.

L'augment de la competència, juntament amb el ritme elevat d'innovació de les noves tecnologies i l'augment de les exigències de flexibilitat i adaptabilitat per a mantenir-se en el mercat, dóna lloc a processos importants de reestructuració de l'activitat productiva. Així, les empreses, per tal de mantenir la seva posició en el mercat es veuen obligades a establir aliances, ja sigui en la producció, la comercialització o la recerca; també han de dispersar geogràficament la seva producció per tal d'aprofitar els avantatges comparatius de cada regió; i a subcontractar altres empreses per a part de les seves activitats, particularment la logística. En els darrers anys, s'ha produït un increment considerable de fusions i adquisicions i d'aliances entre empreses, tant en el sector industrial com en el de serveis.

Aquestes tendències han portat a un augment de la productivitat i a una reducció de costos per a les empreses de tots els sectors econòmics. Tanmateix, en alguns subsectors, especialment en el sector serveis, l'aprofitament complet dels beneficis potencials del mercat únic requereix l'eliminació de les barreres legals i fiscals subsistents per al comerç (com en el cas dels serveis financers) o importants inversions en infraestructures (com en el transport). Així mateix, el mercat únic sembla haver impulsat un augment en el comerç intraindustrial. En lloc d'una especialització sectorial més gran, els estats membres tendeixen a estar presents en la majoria dels sectors d'activitat, encara que especialitzats en diferents rangs de qualitat/preu.

Finalment, cal destacar que, en un esforç per millorar la seva competitivitat en la nova economia global, la UE s'ha dotat de l'anomenada agenda de Lisboa, una ambiciosa estratègia econòmica a mig termini, i que ha estat substituïda per la nova Europa 2022.

Activitats

1. Mireu en la pàgina web de la Direcció de la DG Empresa que citem en el text del mòdul per a conèixer l'estructura de la informació que dóna la Comissió en aquesta àrea.
2. Comenteu l'article "New Economy, Old Problems", publicat en l'*European Business Survey* del diari *The Economist*, el 29 d'abril de 2000, que trobareu en la web de l'assignatura.
3. Penseu sobre la competitivitat d'un sector econòmic que conegueu respecte del context de la UE i en un context mundial. Quins factors són determinants per a la competitivitat d'aquest sector?
4. Treballeu en una empresa del sector esmentat en el punt anterior. Considereu com us podria ajudar la UE a respondre a la competència creixent.
5. Reflexioneu sobre l'estratègia Europa 2020 i comenteu si creieu que tindrà més èxit que la seva predecessora, l'Agenda de Lisboa.

Exercicis d'autoavaluació

De selecció

1. Esmenteu quatre factors determinants per a la competitivitat de l'economia de la UE.
  - 1) _____
  - 2) _____
  - 3) _____
  - 4) _____
2. En l'àrea de la recerca i desenvolupament...
  - a) la UE destina tants recursos a activitats d'R+D com els Estats Units i el Japó.
  - b) només Alemanya inverteix més que aquests dos països.
  - c) la major part del finançament en R+D al Japó és privat, a diferència del cas de la UE i els Estats Units, en què la major part és públic.
  - d) tots els estats membres de la UE inverteixen al voltant de l'1,91% del seu PIB a activitats d'R+D.
3. Els programes BRUTE, ESPRIT i RACE...
  - a) faciliten l'accés de les petites i mitjanes empreses a les noves tecnologies.
  - b) faciliten l'accés de les petites i mitjanes empreses a finançament.
  - c) ofereixen informació a les petites i mitjanes empreses sobre els mercats, els clients i les possibilitats de cooperació i subcontractació.
  - d) estan dissenyats específicament per a fomentar la cooperació entre les empreses de la UE.
4. La creació del mercat únic...
  - a) ha augmentat el comerç interindustrial a la Unió Europea.
  - b) ha augmentat el comerç intraindustrial a la Unió Europea.
  - c) ha augmentat tant el comerç interindustrial com l'intraindustrial a la Unió Europea.
  - d) ha augmentat el comerç intraindustrial i ha disminuït el comerç interindustrial.
5. Els estats del sud de la Unió Europea...
  - a) estan especialitzats en productes de qualitat alta i mitjana.

- b) estan cada vegada més especialitzats en productes de qualitat alta i mitjana.
- c) estan cada vegada més especialitzats en productes de qualitat mitjana i baixa.
- d) no s'especialitzen en cap rang de preu particular.

Qüestions breus

1. Quines petites i mitjanes empreses s'han beneficiat de la culminació del mercat únic i quines es poden perjudicar?
2. Quins factors contribueixen a reduir el cost de finançament a la UE? És competitiva la UE en aquesta àrea?

Solucionari

Exercicis de autoavaluació

De selecció

1. L'absència de barreres en el funcionament del mercat; l'accessibilitat de les empreses al mercat financer; la infraestructura física; la tecnologia o els recursos humans; 2. c; 3. a; 4. d; 5. b.

Qüestions breus

1. La culminació del mercat únic ha beneficiat les petites i mitjanes empreses que comercien amb altres estats membres, atès que el cost de les formalitats burocràtiques per a aquest comerç abans del mercat únic era proporcionalment molt més elevat per a les PIMES que per a les grans empreses. D'altra banda, però, les PIMES més petites i tradicionalment centrades en el mercat domèstic es poden veure perjudicades en part perquè no es poden beneficiar de l'explotació d'economies d'escala com les empreses més grans.

2.a) El cost de finançament es redueix per la competència més gran en el sector financer, fruit de la culminació del mercat únic i la creació de l'euro. En el cas específic de les PIMES es pot reduir també per l'existència d'organismes europeus com el Banc Europeu d'Inversions, que concedeix línies de crèdit que poden ajudar les empreses, o programes comunitaris com el programa pilot Seed Capital per a la inversió privada de capital de risc en projectes innovadors nous.

b) El cost de finançament és superior a la Unió Europea que als Estats Units i al Japó. Això es deu en part al fet que la liberalització del sector bancari no s'ha completat encara, i s'ha limitat així l'explotació de tots els beneficis de la competència més gran en aquest sector.

Bibliografia

Bibliografia bàsica

Baldwin, R.; Wyplosz, C.(ed.) (2009). *The Economics of European Integration* (3a. ed.). McGraw-Hill.

Galduf, J.M. i altres (2008). *Economía de la Unión Europea* (6a. ed.) Madrid: Civitas.

Bibliografia complementària

Comissió Europea (1998). *Competitiveness of European Industry*. Brussel·les.